

Cha mẹ ở đâu trong ngày Vu Lan?

Chân Minh

Mùa Vu Lan 2026

Mùa Vu Lan lại về.

Những người con Phật khắp nơi trên thế giới lại hướng tâm về hai đấng sinh thành, dù cha mẹ còn tại thế hay đã khuất núi. Người còn cha mẹ thì cầu mong cha mẹ được sống lâu, mạnh khỏe, an vui. Người mất cha mẹ thì tưởng nhớ, tri ân và cầu nguyện cho người đã khuất được nhẹ nhàng, thanh thản.

Đến ngày trăng tròn tháng Bảy âm lịch, nhiều người cùng trở về chùa lễ Phật, dâng lên Đức Phật lòng biết ơn sâu xa đối với cha mẹ. Sau đó là nghi lễ Cài hoa hồng — một nghi lễ giản dị mà thi vị, đã trở thành một biểu tượng rất đẹp của mùa Vu Lan.

Người còn đủ cha mẹ được cài hai đóa hồng đỏ. Người mất một trong hai được cài một hoa đỏ, một hoa trắng. Người đã mất cả cha lẫn mẹ mang trên ngực hai đóa hồng trắng.

Và rồi bài Bông Hồng Cài Áo vang lên. Một thiên phở của Thiền sư Thích Nhất Hạnh từ thập niên 1960 đã làm cho nghi thức ấy trở thành một trong những hình ảnh giàu cảm xúc nhất của văn hóa Vu Lan hiện đại. Trong không gian yên tĩnh của ngôi chùa, bên cạnh giọng đọc êm dịu và sâu lắng, người ta nghe những tiếng sụt sùi rất khẽ. Có người mỉm cười trong nước mắt. Có người cúi xuống nhìn đóa hồng trên ngực áo. Có người bỗng nhớ một bàn tay, một giọng nói, một vòng tay mà mình tưởng đã quên.

Rồi những bài hát về mẹ, về cha được cất lên. Những câu ca dao quen thuộc trở về:

*“Mẹ già như chuối ba hương,
Như xôi nếp một, như đường mía lau...”*

Những câu thơ, những đoạn văn về tình mẫu tử được chuyền tay nhau. Người còn mẹ ôm mẹ. Người còn cha gọi điện về. Người mất cha mẹ ôm lấy ký ức. Những giọt nước mắt hạnh phúc rơi xuống bên những đóa hồng đỏ; những giọt nước mắt thương cảm, tủi phận rơi xuống bên những đóa hồng trắng.

Tôi đã tham dự khoảng bốn mươi lần lễ Cài hoa hồng trong đời. Chưa một lần nào tôi được cài một đóa hồng đỏ.

Tôi biết thế nào là nỗi tủi phận của một đứa trẻ mồ côi mẹ khi chưa đủ ý thức để hiểu cái chết là gì.

Ngày mẹ mất, tôi chưa hiểu rằng mình đã mất mẹ. Chỉ đến khi người ta đặt thân xác mẹ vào chiếc hòm rồi đem chôn xuống đất, tôi mới hiểu mẹ đã thực sự không còn ở đó nữa. Chiều hôm ấy, lần đầu tiên tôi cảm thấy lạnh. Tôi chỉ muốn được sà vào lòng mẹ để tìm lại hơi ấm.

Rồi cha cũng ra đi.

Cha mất đúng vào ngày tôi nhận được giấy báo trúng tuyển đại học. Có ai có được một sự “may mắn” như tôi?

Tôi mất cha mẹ vào những thời điểm đáng lẽ phải là những thời điểm đẹp nhất của đời mình. Nhưng có lẽ chính những mất mát ấy đã đưa tôi đến một câu hỏi mà nếu cha mẹ còn đó, có thể tôi chưa bao giờ đặt ra:

Cha mẹ đang ở đâu? Và sâu hơn nữa: Tôi là ai? Tôi có khác mẹ tôi không? Tôi có khác cha tôi không?

Tôi bắt đầu đi tìm cha, tìm mẹ trong chính mình.

Sau nhiều năm thiền quán, câu trả lời đến với tôi rất giản dị:

Mẹ trong con, con trong mẹ.

Mẹ là con, con là mẹ.

Thoạt nghe, bằng thói quen tư duy nhị nguyên, chúng ta dễ nghĩ đây chỉ là một cách nói tượng trưng, một hình ảnh thi vị về tình mẫu tử. Nhưng nếu dừng lại đủ lâu và nhìn sâu hơn, ta có thể thấy đây không chỉ là một ẩn dụ.

Khi một người mẹ mang thai, đứa con không hiện hữu như một sinh thể hoàn toàn độc lập đứng bên ngoài mẹ. Hai sự sống ấy cùng hiện diện trong một quá trình tương tác sâu xa. Thai nhi nhận chất dinh dưỡng, oxy và vô số tín hiệu sinh học từ cơ thể người mẹ. Sức khỏe, môi trường và trạng thái của người mẹ đều có ảnh hưởng đến quá trình phát triển của đứa trẻ.

Ngay từ trước khi đứa trẻ cất tiếng khóc đầu tiên, giữa mẹ và con đã có một dòng trao đổi không ngừng.

Sau khi sinh cũng vậy.

Mẹ không chỉ nuôi con bằng cơm ăn, sữa uống. Mẹ còn nuôi con bằng ánh mắt, giọng nói, vòng tay, cách mẹ đối xử với thế giới, cách mẹ đối diện với vui buồn, sợ hãi và hy vọng.

Đứa trẻ lớn lên trong một thế giới mà người mẹ góp phần tạo dựng.

Vì thế, khi nói:

“Mẹ trong con, con trong mẹ,”

ta không nhất thiết phải hiểu đó như một câu nói lảng mạn. Nó có thể là một cách nhìn về sự sống. Mẹ không hoàn toàn ở ngoài con. Và con cũng không hoàn toàn ở ngoài mẹ.

Hai chữ “mẹ” và “con” cần thiết cho ngôn ngữ, cho đời sống xã hội, cho cách chúng ta gọi nhau. Nhưng phía dưới những tên gọi ấy là một dòng sống đang liên tục trao truyền, tiếp nối và chuyển hóa.

Sinh học hiện đại còn cho chúng ta một hình ảnh rất thú vị về sự gắn bó vật chất giữa mẹ và con.

Trong thời kỳ mang thai, một số tế bào của thai nhi có thể đi vào cơ thể người mẹ và tồn tại trong đó rất lâu; ngược lại, tế bào có nguồn gốc từ người mẹ cũng có thể hiện diện trong cơ thể người con.

Điều này không có nghĩa khoa học đã chứng minh toàn bộ tư tưởng “mẹ là con, con là mẹ”. Nhưng nó cho ta một cái nhìn rất đẹp: ranh giới giữa hai cơ thể không phải lúc nào cũng tuyệt đối như ta tưởng.

Thân thể mà ta gọi là “của tôi” cũng không phải một thực thể hoàn toàn biệt lập. Ta được làm nên từ thức ăn, nước uống, không khí, ánh sáng, vi sinh vật, đất đai và vô số điều kiện khác. Một phần vật chất từng thuộc về thế giới bên ngoài hôm nay trở thành thân thể ta; ngày mai lại trở về với thế giới.

Nhìn sâu vào thân thể, ta khó có thể tìm thấy một cái “tôi” thuần khiết, độc lập và tự tồn tại bằng chính nó.

Điều này giúp ta hiểu một cách hiện đại hơn về ý niệm vô ngã. Vô ngã không có nghĩa là không có gì cả. Nó chỉ có nghĩa rằng không có một thực thể nào có thể tự mình đứng riêng, không nhờ vào bất cứ điều kiện nào khác.

Mẹ là mẹ vì có con.
Con là con vì có mẹ.

Nhưng mẹ và con cũng chỉ có thể hiện hữu nhờ vô số điều kiện khác của sự sống.

Đứa trẻ không chỉ cần mẹ.
Đứa trẻ cần mặt trời. Cần đất. Cần nước. Cần không khí. Cần cây cối, thực phẩm và một hệ sinh thái lành mạnh.

Không có mặt trời, cây cối không thể lớn. Không có cây cối, con người không có thực phẩm và oxy như chúng ta đang có. Không có nước, sự sống không thể tiếp tục.

Thân thể chúng ta được tạo nên từ một lịch sử vật chất dài hơn rất nhiều lịch sử của một đời người.

Những nguyên tố hóa học làm nên cơ thể chúng ta có nguồn gốc từ trái đất và từ những quá trình vũ trụ cổ xưa. Nói theo một cách thiền quán, trong ta có đất, có nước, có ánh sáng, có không khí và có cả lịch sử rất xa xưa của vũ trụ.

Vì vậy, khi nói: “Mẹ trong con,” ta cũng có thể nói: mặt trời trong con, đất trong con, nước trong con, bầu trời trong con.

Và khi nói: “Con trong mẹ,” ta cũng có thể nói: con trong đất, con trong trời, con trong vũ trụ.

Đến đây, câu chuyện Vu Lan bỗng mở ra một chiều kích khác.

Cha mẹ không còn chỉ là hai con người đã sinh ra ta. Cha mẹ cũng là một phần của dòng sống đã đưa ta đến đây. Và dòng sống ấy không bắt đầu từ cha mẹ.

Nó đi xa hơn rất nhiều.

Nhìn như vậy, chúng ta bắt đầu thấy giới hạn của cách tư duy nhị nguyên quen thuộc: tôi ở đây và thế giới ở bên kia; con người ở đây và thiên nhiên ở bên kia; chủ thể ở đây và đối tượng ở bên kia.

Nhưng thật ra chúng ta chưa bao giờ đứng bên ngoài thiên nhiên.

Chúng ta là thiên nhiên. Ta thở bằng không khí của trái đất. Ta uống nước của trái đất. Ta ăn những gì đất và mặt trời đã nuôi dưỡng. Thân thể ta trở về với đất khi đời sống này chấm dứt.

Vì vậy, làm tổn thương đất, nước, không khí hay sự sống quanh mình cuối cùng cũng là làm tổn thương chính điều kiện tồn tại của mình.

Từ cái thấy ấy, tình thương không còn chỉ là một mệnh lệnh đạo đức.

Ta không cần ai bảo mình phải thương mẹ. Ta thương mẹ vì thấy mẹ trong mình. Ta không cần ai bảo mình phải chăm sóc con. Ta chăm sóc con vì thấy con là sự tiếp nối của chính mình.

Và khi thấy mình không tách rời khỏi đất, nước, cây cỏ và muôn loài, việc chăm sóc sự sống trở thành một điều tự nhiên.

Không phải vì “bổn phận”. Mà vì thấy được nên không thể làm khác.

Có lẽ vì thế mà ý nghĩa của Vu Lan cũng có thể được nhìn lại.

Báo hiếu không chỉ là cầu nguyện cho cha mẹ được siêu thoát. Cũng không chỉ là mua một bó hoa, thắp một nén hương hay trở về chùa mỗi năm một lần. Những nghi lễ ấy rất đẹp. Chúng giúp ta dừng lại, nhớ lại và đánh thức lòng biết ơn.

Nhưng nếu chỉ dừng ở nghi lễ, ta có thể vẫn chưa nhìn thấy điều sâu nhất.

Cha mẹ đang ở đâu?

Nếu cha mẹ còn sống, câu trả lời rất dễ. Cha mẹ đang ở trước mặt ta. Nhưng nếu cha mẹ đã mất? Có lẽ câu trả lời không phải là đi tìm họ ở một nơi nào đó thật xa.

Hãy nhìn vào chính mình.

Trong ta có khuôn mặt của cha mẹ. Có những lời cha từng nói. Có cách mẹ từng cười. Có một thói quen nhỏ mà ta từng không để ý nhưng rồi một ngày bất chợt nhận ra: “Ồ, mình giống mẹ quá.” Có khi ta giật mình nghe chính giọng nói của mình và nhận ra một âm sắc của cha.

Có những điều cha mẹ đã làm, đã nói, đã trao cho ta mà ta tiếp tục mang theo suốt đời.

Và không chỉ có ký ức.

Trong thân thể ta có sự tiếp nối vật chất của cha mẹ. Trong đời sống tinh thần của ta có những ảnh hưởng mà cha mẹ đã trao truyền. Trong chính sự có mặt của ta hôm nay, cha mẹ vẫn đang tiếp tục biểu hiện.

Vậy thì cha mẹ có thật sự mất không?

Hình hài ấy đã mất. Giọng nói ấy có thể đã im. Bàn tay ấy không còn đưa ra để nắm lấy tay ta.

Nhưng sự sống mà cha mẹ đã trao truyền thì vẫn đang tiếp tục.

Cha mẹ đã chuyển hóa.

Không phải biến mất.

Tôi đã từng là một đứa trẻ chỉ muốn được sà vào lòng mẹ để tìm hơi ấm. Bây giờ, sau nhiều năm nhìn sâu vào sự sống, tôi hiểu rằng mình không cần phải đi tìm mẹ ở đâu nữa.

Mẹ đang ở trong tôi.

Cha cũng đang ở trong tôi.

Và tôi cũng đang ở trong cha mẹ.

Không chỉ cha mẹ.

Trong tôi còn có đất, nước, mặt trời, bầu trời và biết bao sự sống đã cùng nhau làm nên con người mà tôi gọi là “tôi”.

Có lẽ đó là món quà lớn nhất mà thiên quán đã trao cho tôi: nó không làm cho tôi quên cha mẹ, mà giúp tôi nhìn thấy cha mẹ sâu hơn.

Không phải bằng đôi mắt của ký ức. Mà bằng cái thấy về sự tiếp nối.

Vì thế, ngày Vu Lan đối với tôi không còn chỉ là ngày dành cho người còn cha mẹ hay người đã mất cha mẹ.

Đó là ngày để tôi nhận ra mình chưa bao giờ là một sự sống riêng lẻ.

Tôi đang sống nhờ một dòng sống đã đi qua cha, qua mẹ, qua ông bà, qua đất trời và qua vô số điều kiện mà tôi không thể đếm hết.

Và nếu tôi thật sự muốn báo hiếu, có lẽ cách sâu sắc nhất không phải là níu cha mẹ lại trong quá khứ. Mà là sống thế nào để những gì đẹp nhất nơi cha mẹ tiếp tục có mặt trong đời sống của mình. Để tình thương không dừng lại ở tôi. Để sự sống tiếp tục đi về phía trước.

Dù tại tiền hay đã khuất núi, cha mẹ vẫn có mãi trong con.

Con sẽ không buồn, không tủi, dù trên ngực áo con có một bông hồng màu trắng trong ngày tròn trăng tháng Bảy âm lịch này.

Bởi con biết cha mẹ chưa bao giờ rời khỏi con.

Con đang rất hạnh phúc được ôm cha mẹ vào lòng. ❤️